

संस्कृत

शुलोऽवाचली

संस्कृत- सुलेखावली

(शब्दपरिचयार्थम् अभ्यासपुस्तकम्)

संस्कृतभारती

बेंगलुरु

संस्कृतभारती

अक्षरम्, ८ उपमार्गः, २ घट्टः,
गिरिनगरम्, बेंगलुरु - ५६० ०८४

© प्रकाशकस्य एव

प्रथमं मुद्रणम् - १९९६,	५०००
द्वितीयं मुद्रणम् - १९९८,	५०००
तृतीयं मुद्रणम् - २०००,	५०००
चतुर्थं मुद्रणम् - २००१,	५०००
पञ्चमं मुद्रणम् - २००४,	५०००
षष्ठं मुद्रणम् - २००५,	५०००
सप्तमं मुद्रणम् - २००८,	५०००
अष्टमं मुद्रणम् - २०१०,	५०००
नवमं मुद्रणम् - २०१०,	५०००
दशमं मुद्रणम् - २०१२,	५०००

मूल्यम् - रु. २०.००

मुद्रणम् -

वागर्थ

न. सा. कालोनी, बेंगलुरु - ११

ISBN 978-81-88220-16-7

SAMSKRITA SULEKHAVALI- A Work book for Reading, Writing and Understanding words in Samskritam, Publisher - SAMSKRITA BHARATI Aksharam, 8 th Cross, II Phase, Girinagar, Bangalore - 560 085

Pages : 40

Price : Rs. 20/-

Tenth print - June - 2012

Printed at : Vagartha, N.R. Colony, Bangalore - 560 019

अनुक्रमणिका

अक्षरलेखनम्	०५
स्वरयुक्तानि व्यञ्जनानि	२४
शब्दलेखनम्	२६
वाक्यलेखनम्	३४
शब्दाभ्यासः	३९

प्रतिष्ठा

पठामि संस्कृतं नित्यं
 वदामि संस्कृतं सदा ।
 ध्यायामि संस्कृतं सम्यक्
 वन्दे संस्कृतमातरम् ॥
 संस्कृतस्य प्रसाराय
 नैजं सर्वं ददाम्यहम् ।
 संस्कृतस्य सदा भक्तो
 वन्दे संस्कृतमातरम् ॥
 संस्कृतस्य कृते जीवन्
 संस्कृतस्य कृते यजन् ।
 आत्मानमाहृतं मन्ये
 वन्दे संस्कृतमातरम् ॥

प्रस्तावना

(प्रथममुद्रणस्य)

१. अक्षराभ्यासं कर्तुं ये इच्छन्ति तेषां निमित्तम् अस्ति एतत् पुस्तकम् ।
 २. अत्र पठनं, लेखनम्, अवगमनं चेति त्रयाणां कौशलानां वर्धनार्थं प्रयासः कृतः । तथापि लेखनकौशलस्य एव अधिकप्राधान्यम् ।
 ३. अत्र क्रमः इत्थम् -
 - आदौ एकैकस्य अपि अक्षरस्य अभ्यासः आवृत्तिक्रमेण । लेखनक्रमः अत्र बाणचिह्नयुक्ताभिः रेखाभिः सूचितः अस्ति ।
 - तदनन्तरं स्वरयुक्तव्यञ्जनानां लेखनम् ।
 - ततः केषाञ्चित् वाक्यानां लेखनम् ।
 - अन्ते केचन अभ्यासाः ।
 ४. अत्रत्याः शब्दाः दैनन्दिनव्यवहारे दृश्यमानाः एव । कोषादिसाहाय्यं विनैव अवगन्तुं योग्याः । एतदर्थं प्रादेशिकभाषायां विद्यमानाः शब्दाः एव अधिक्येन अत्र चिताः ।
 ५. संयुक्ताक्षररहितानाम् एव शब्दानाम् अभ्यासस्य अत्र प्राधान्यम् अस्ति । संयुक्ताक्षराणाम् अभ्यासार्थम् एव अस्ति 'ललितबोधिनी' । अतः अग्रिमाभ्यासार्थं तस्य साहाय्यं स्वीकरणीयम् ।
- एतस्य सज्जीकरणे सहकृतवते कलाकाराय, मुद्रकाय, अन्येभ्यः सहकारिबन्धुभ्यः च कृतज्ञतां समर्पयामः वयम् ।

- प्रकाशकः

(दशममुद्रणस्य)

एतस्य दशमं मुद्रणं यत् प्रचलत् अस्ति तत् महते सन्तोषाय । एतदर्थं सहकृतवन्तः सर्वे कृतज्ञतापूर्वकं स्मर्यन्ते अस्माभिः ।

नन्दन सं ॥ आषाढशुक्लचतुर्थी

२३.६.२०१२

- प्रकाशकः

अ
अ
अ

अ

आ
आ
आ

आ

इ
इ
इ

इ

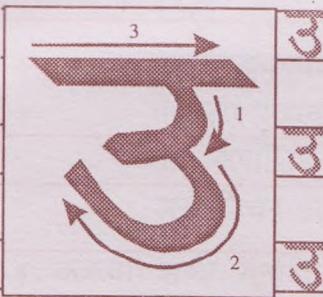
अ आ इ

अ आ इ

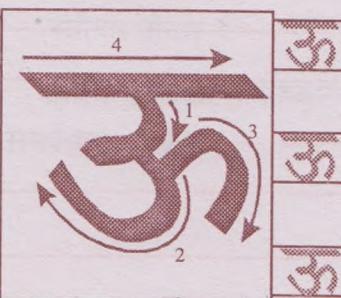
अ अ अ

अ

ॐ ॐ ॐ

ॐ

ॐ ॐ ॐ

ॐ

इ इ इ

इ इ इ

ঁ

ঁ

ঁ

ঁ

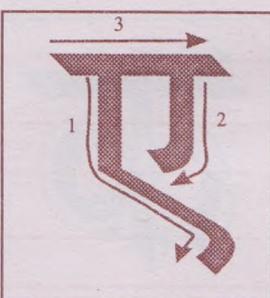

ং

ং

ং

ং

ঃ

ঃ

ঃ

ঃ

ঁ ঁ ঃ

ঁ ঁ ঃ

ए

ए

ओ

ओ

ओ

औ

औ

औ

औ

ऐ ओ औ

ऐ ओ औ

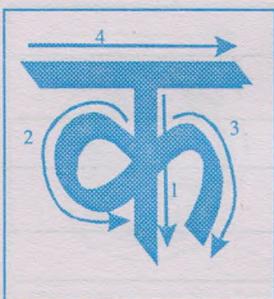
अ
अ
अ

अ

आः
आः
आः

आः

क
क
क

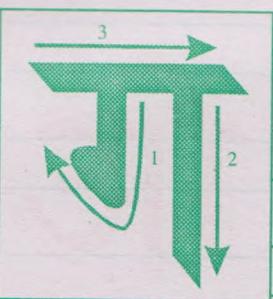
क

अं अं क

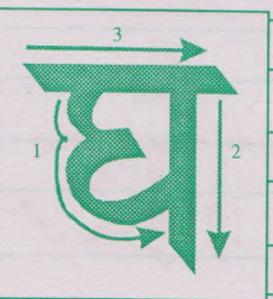
अं अं क

খ
খ
খ

গ
গ
গ

ঘ
ঘ
ঘ

ঘ

খ গ ঘ

খ গ ঘ

ङ

ङ

च

च

च

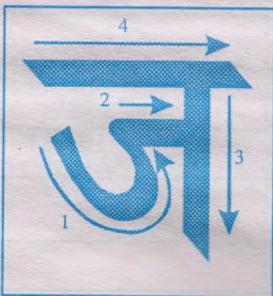
छ

छ

छ

ङ च छ

ङ च छ

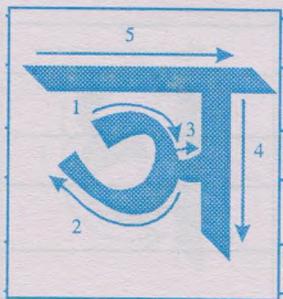
জ
জ
জ

জ

ঝ
ঝ
ঝ

ঝ

অ
অ
অ

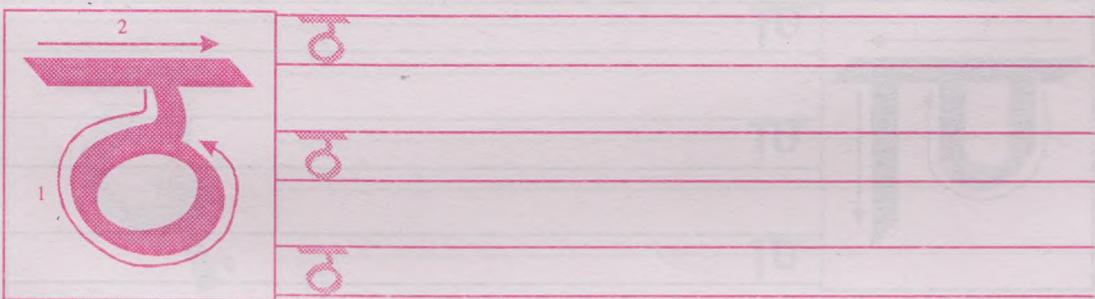
অ

জঝঝ

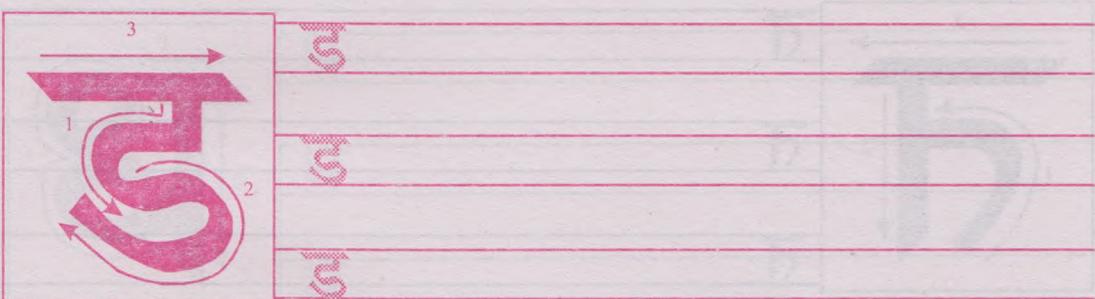
জঝঝ

ङ

ঠ

ঙ

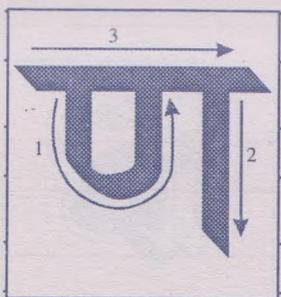
ଟଠଙ୍କ

ଟଠଙ୍କ

द

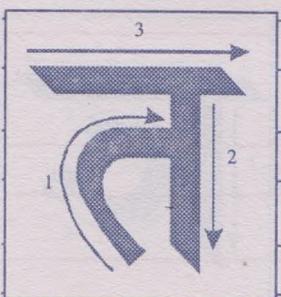
द

ण

ण

ण

त

त

त

त

दणत

दणत

ଥ

ଥ

ଥ

ଥ

ଦ

ଦ

ଦ

ଦ

ଧ

ଧ

ଧ

ଧ

ଥଦଧ

ଥଦଧ

न

न

न

न

प

प

प

प

फ

फ

फ

फ

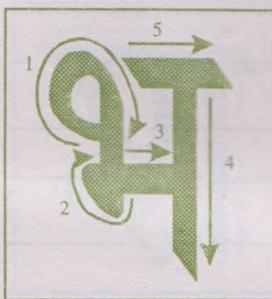
नपफ

नपफ

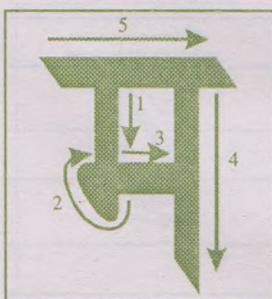
ବ
ବ
ବ

ବ

ଭ
ଭ
ଭ

ଭ

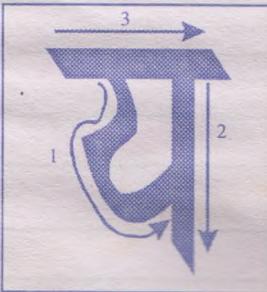

ମ
ମ
ମ

ମ

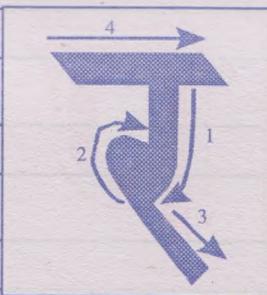
ବଭମ

ବଭମ

य
य
य

य

र
र
र

र

ल
ल
ल

ल

यरल

यरल

ব

ব

ব

ব

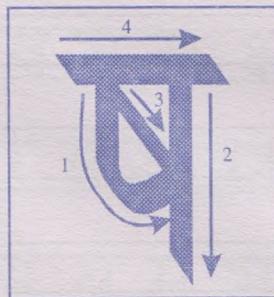

শ

শ

শ

শ

ষ

ষ

ষ

ষ

বশাষ

বশাষ

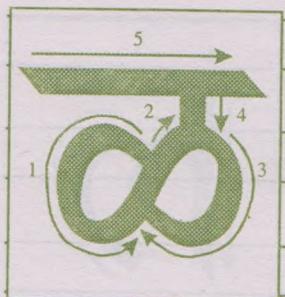
स
स
स

स

ह
ह
ह

ह

ळ
ळ
ळ

ळ

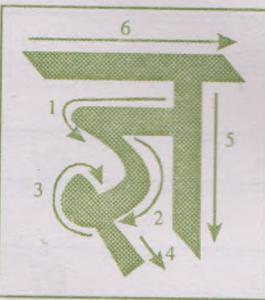
स ह ळ

स ह ळ

क
क
क

क

ঙ
ঙ
ঙ

ঙ

ব ব ক ক

র স শ খ

য থ ম ভ

ড ঙ ঙ হ

প ষ ফ ণ

ট ঠ ঢ দ

१

२

३

४

५

६

७

८

९

१०

११

१२

१३

१४

৫

৬

৬

৭

৭

৭

৮

৮

৮

৯

৯

৯

১০

अक्षरमाला - स्वरयुक्तानि व्यञ्जनानि

क् + अ - क	क् + आ - का	क् + इ - कि
क् + ई - की	क् + उ - कु	क् + ऊ - कू
क् + ऋ - कृ	क् + ऋ - कृ	क् + ए - के
क् + ऐ - कै	क् + ओ - को	क् + औ - कौ
क् + अं - कं	क् + अः - कः		

क का कि की कु कू कृ कृ के कै को कौ कं कः
 ख खा खि खी खु खू खृ खृ खे खै खो खौ खं खः
 ग गा गि गी गु गू गृ गृ गे गै गो गौ गं गः
 घ घा घि घी घु घू घृ घृ घे घै घो घौ घं घः
 छ छा छि छी छु छू छृ छृ छे छै छो छौ छं छः
 च चा चि ची चु चू चृ चृ चे चै चो चौ चं चः
 छ छा छि छी छु छू छृ छृ छे छै छो छौ छं छः
 ज जा जि जी जु जू जृ जृ जे जै जो जौ जं जः
 झ झा झि झी झु झू झृ झृ झे झै झो झौ झं झः
 झ झा झि झी झु झू झृ झृ झे झै झो झौ झं झः
 ट टा टि टी टु टू टृ टृ टे टै टो टौ टं टः
 ठ ठा ठि ठी ठु ठू ठृ ठृ ठे ठै ठो ठौ ठं ठः
 ड डा डि डी डु डू डृ डृ डे डै डो डौ डं डः
 ढ ढा ढि ढी ढु ढू ढृ ढृ ढे ढै ढो ढौ ढं ढः

ण णा णि णी णु णू णृ णृ णे णै णो णौ णं णः
त ता ति ती तु तू तृ तृ ते तै तो तौ तं तः
थ था थि थी थु थू थृ थृ थे थै थो थौ थं थः
द दा दि दी दु दू दृ दृ दे दै दो दौ दं दः
ध धा धि धी धु धू धृ धृ धे धै धो धौ धं धः
न ना नि नी नु नू नृ नृ ने नै नो नौ नं नः
प पा पि पी पु पू पृ पृ पे पै पो पौ पं पः
फ फा फि फी फु फू फृ फृ फे फै फो फौ फं फः
ब बा बि बी बु बू बृ बृ बे बै बो बौ बं बः
भ भा भि भी भु भू भृ भृ भे भै भो भौ भं भः
म मा मि मी मु मू मृ मृ मे मै मो मौ मं मः
य या यि यी यु यू यृ यृ ये यै यो यौ यं यः
र रा रि री रु रू रृ रृ रे रै रो रौ रं रः
ल ला लि ली लु लू लृ लृ ले लै लो लौ लं लः
व वा वि वी वु वू वृ वृ वे वै वो वौ वं वः
श शा शि शी शु शू शृ शृ शे शै शो शौ शं शः
ष षा षि षी षु षू षृ षृ षे षै षो षौ षं षः
स सा सि सी सु सू सृ सृ से सै सो सौ सं सः
ह हा हि ही हु हू हृ हृ हे है हो हौ हं हः

श्री गुरुभ्यो नमः हरिः ओम् स्वस्ति स्वस्ति

आकाशः कूपः कृषिकः कृपा केशः कोपः

सुखम् दुःखम् नखः सखी गजः गायकः गीतम्

गुणः गुहा लघुः गोपुरम् मेघः घटः घटी घोषणम्

चलति चालकः आचारः चोरः वचनम् छाया

छुरिका महाराजः अनुजः जीवनम् झटिति

कटः ललाटः शाटिका कुटीरः पाठः पीठम्

कठिनम् डमरुः तडागः ताडयति नीडः मूढः

दृढम् आपणः करुणा गणितम् मणिः दूरवाणी

भारतम् मतिः चतुरः तृणम् तैलम् तोरणम्

यथा सारथिः वीथी दानम् नदी दूरम् देशः दोषः

धनम् धीवरः धूमः धेनुः नीतिः नूतनम् नौका

पिता पूजा पेटिका फलम् फलकम् बलम्

बालिका बृहत् बोधनम् भवनम् आभरणम्

भाषा भूमि: भोजनम् मशी समीपम् मुखम्

उपायः दया युवकः मयूरः योजना उपयोगः

रसः सरलः राजा गुरुः गरुडः रूपम् विरोधः

नीलः लता माला लाला लिखति लोकः लेखनी

वनम् वामनः कविता वीणा वृषभः वेदः वेदना

शकटः आशा विशालः शिशुः शुनकः शूगालः

भाषणम् षट् षोडश कषायः विषम् मूषकः

समयः सामान्यः नासिका सीवनम् सेवकः सोमः

आहारः हासः महिला हीनः हृदयम् सहोदरः

क्षयः क्षामः क्षीणः क्षोभः अज्ञः ज्ञानी ज्ञेयः

गतेऽपि वयसि ग्राह्या विद्या सर्वात्मना बुधैः

तैलात् रक्षेत् जलाद् रक्षेद् रक्षेत् शिथिलबन्धनात्

मूर्खहस्ते न दातव्यम् एवं वदति पुस्तकम् ।

जातस्य हि ध्रुवो मृत्युः ध्रुवो जन्म मृतस्य च ।

क्षुद्रं हृदयदौर्बल्यं त्यक्त्वोत्तिष्ठ परन्तप ।

धर्म एव हतो हन्ति धर्मो रक्षति रक्षितः ।

कुरु सत्त्वं च मानं च विद्धि पौरुषमात्मनः

मृदङ्गो मुखलेपेन करोति मधुरध्वनिम् ।

दैवमेव हि साहाय्यं कुरुते सत्त्वशालिनाम् ।

सतां केनापि कार्येण लोकस्याराधनं व्रतम् ।

लोकोत्तराणां चेतांसि को हि विज्ञातुमर्हति ।

त्यागात् जगति पूज्यन्ते पशुपाषाणपादपाः ।

कायः परहिते यस्य कलिः तस्य करोति किम् ।

सर्वे भवन्तु सुखिनः सर्वे सन्तु निरामयाः ।

सर्वे भद्राणि पश्यन्तु मा कश्चिद् दुःखभाग् भवेत्

१. सम्बद्धशब्दान् योग्यस्थले लिखन्तु -

गायति	हसति	उदरम्
उदा - १. गायकः	१.	१.
२.	२.	२.
३.	३.	३.
४.	४.	४.
५.	५.	५.

(परिहासः, कमलहासः, गायकः, हासः, वृक्षोदरः, सहोदरः, सुहासिनी, गायिका, सहोदरी, गीतम्, गानम्, लम्बोदरः, सङ्घीतम्, स्थूलोदरः, अदृहासः)

२. सम्बद्धशब्दान् योग्यस्थले लिखन्तु -

पठति	लिखति	नयति	चरति
उदा - १. पाठः	१.	१.	१.
२.	२.	२.	२.
३.	३.	३.	३.
४.	४.	४.	४.

(आचारः, पाठः, दुराचारः, नायकः, लेखनी, नायिका, पाठशाला, उपनयनम्, लेखनम्, पाठयति, आचरति, घनपाठी, लेखः, लिखिंतम्, नयनम्, सदाचारः)

३. सम्बद्धशब्दान् योग्यस्थले लिखन्तु -

उदा - कूपः - जलम्	संन्यासी - मठः
१. कागदम्	२. रोगी
३. घटी	४. वीरः
५. फलम्	६. गायकः
७. आकाशः	८. नायकः
९. वनम्	१०. ललाटः

(तिलकम्, मषी, सिंहः, औषधम्, समयः, आयुधम्, बीजम्, वीणा, विमानम्, अभिनयः)

४. सम्बद्धशब्दान् योग्यस्थले लिखन्तु -

पठति, पादः, शुकः, धेनुः, नासिका, अजः, उलूकः, खादति, चटकः, सारसः, उदरम्, कण्ठः, नयति, हंसः, हरिणः, हृदयम्, शृणोति, व्याघ्रः, शृगालः, अटति, केशः, हरति, शशः, मेषः, अधरः, गजः, शुनकः, धावति, पिकः, उपविशति, शिरः, कपोतः, ताडयति, कर्णः, क्षालयति, महिषः, गृध्रः, दार्ढायाटः, नयनम्, क्रीडति, गरुडः, ललाटः, क्रौञ्चः, वानरः, वराहः, वृषभः, पतति, ऊरुः, नमति, बकः, नखः, बाहुः, बिडालः, मयूरः, सिंहः, सारिका, चालयति, करः, काकः।

क्रियापदम्	अवयवः	पक्षी	पशुः
१.	१.	१.	१.
२.	२.	२.	२.
३.	३.	३.	३.
४.	४.	४.	४.
५.	५.	५.	५.
६.	६.	६.	६.
७.	७.	७.	७.
८.	८.	८.	८.
९.	९.	९.	९.
१०.	१०.	१०.	१०.
११.	११.	११.	११.
१२.	१२.	१२.	१२.
१३.	१३.	१३.	१३.
१४.	१४.	१४.	१४.
१५.	१५.	१५.	१५.
१६.	१६.	१६.	१६.
१७.	१७.	१७.	१७.
१८.	१८.	१८.	१८.
१९.	१९.	१९.	१९.
२०.	२०.	२०.	२०.

अन्यानि बालसाहित्यानि

- ▶ ललितबोधिनी
- ▶ बालतोषिणी
- ▶ गुणनकोष्टकम्
- ▶ शृणवन्तु कथाम् एकाम्
- ▶ सुगन्धः
- ▶ पञ्चतन्त्रकथाः
- ▶ शिशुसंस्कृतम् (गीतसङ्घ्रहः)
- ▶ गीतसंस्कृतम् (गीतसङ्घ्रहः)
- ▶ गेयसंस्कृतम् (गीतसङ्घ्रहः)

रु. २०.००

ISBN 81-88220-16-7

